

Lejla Turčilo

ZARADI PA VLADAJ: POLITIKA-MEDIJI-BIZNIS U GLOBALNOM DRUŠTVU I U BOSNI I HERCEGOVINI

Vlastita naklada, Sarajevo, 2011., 100 str.
ISBN 978-9958-865-32-9

Knjiga *Zaradi pa vladaj: Politika-mediji-biznis u globalnom društvu i u Bosni i Hercegovini* raspravlja o vlasništvu nad medijima kao izvorištu ekonomske i političke moći u društvima na globalnoj razini. Autorica polazi od šireg shvaćanja medija kao ekonomskih i političkih institucija, a ne samo kao posrednika u prijenosu informacija, kao i od teze da su globalni mediji dio trokuta politika-mediji-javnost. Pritom autorica oblike medijskog vlasništva stavlja u kontekst globalnog i lokalnog, naglašava kako današnji globalni mediji nisu samo interpretatori stvarnosti već i njezini izravni kreatori te analizira posredni utjecaj medijskog vlasništva na društveno-političke promjene.

Knjigu čine *Uvod*, šest poglavlja, zaključna razmatranja te sažetak na engleskom jeziku. U prvom poglavlju *Mediji i njihovi vlasnici: novi oblik moći u 21. stoljeću* dana je definicija te pregled oblika medijskog vlasništva na početku 21. stoljeća. Autorica uspoređuje i suprotstavlja javne medijske servise s jedne strane i komercijalne medije s druge te analizira globalno i lokalno u kontekstu medijskog vlasništva. Naglašava kako u transnacionalnom sustavu normativna regulativa promovira prije svega slobodnu trgovinu, a daleko manje (ili nikako) slobodu govora, tako da su globalni mediji više industrija i biznis, a manje institucije demokratskog društva.

U drugom poglavlju *Globalni korporativni kapitalizam, politika i mediji* problematizira se globalizacija medija koja egzistira kroz četiri procesa: globalizacija medijskih kompanija, globalizacija medijskih formi, globalizacija medijskih sadržaja te globalizacija medijskih učinaka. Posebno se osvrće na problematiku sprege medija, biznisa i politike na globalnoj razini. Autorica ističe da je posljedica toga to što današnjom informacijskom sferom dominira devet medijskih giganta: Time Warner, Disney, Bertelsmann, Viacom, News Corporation, Sony, TCI, Vivendi i NBC. Posebna potpoglavlja posvećena su Tedu Turneru i fenomenu CNN-a, Rupertu Murdochu i njegovu medijskom imperiju te Silviju Berlusconiu kao fenomenu sprege politike i medija.

Sljedeće poglavlje *Osobine, sadržaj i posljedice globalnih medija* vrlo detaljno problematizira globalne medijske korporacije i njihov položaj na tržištu. Autorica naglašava kako sama informacija, kao glavni proizvod medijske industrije, ima tržišnu vrijednost zato što sada u medijima dominiraju pravila biznisa, umjesto pravila novinarske profesije. Profit je razlog zašto se u medijskoj industriji kreiraju i objavljuju isključivo isplativi medijski sadržaji, a vrijednost medijske produkcije mjeri se principom ponude i potražnje. Tri glavna trenda, nastala kao posljedica razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologija u 20. stoljeću, jesu: korporativna koncentracija, konglomeracija i hiperkomercijalizacija. Uz njih autorica objašnjava i procese sinergije i *brandinga*, a posebnu pažnju posvećuje definiciji i kritičkom osvrtu na *infotainment* i *infomercials* kao glavne sadržaje globalnih medija.

Politički učinak globalnih korporativnih medija i javnost naziv je četvrtog poglavlja u kojem se daje pregled teorija medijskih učinaka i političkih učinaka globalnih medija. Autorica posebno definira i objašnjava „robni model komunikacija“ kao višak vijesti i manjak in-

formacija. Jedan od glavnih izvora moći suvremenih medija leži u njihovoj sposobnosti da interpretiraju stvarnost te da interpretacijom utječu na stvarnost definirajući pritom *agenda-setting*. Vezano uz ovaj pristup autorica objašnjava različite teorije (*Top-down, Bottom-up, Biotop-model* itd.). Posebno se kritički odnosi na pitanje relevantnosti (engl. *newsworthy*) suvremene politike.

Peto poglavlje *Moć medija i moć nad medijima u BiH* zapravo je, uz šesto poglavlje, najvrednije poglavlje u knjizi. Dok prethodna poglavlja uglavnom daju pregled dostupne i relevantne literature na temu medijskog vlasništva, medijske globalizacije i utjecaja globalnih medija na društvo, u ovom poglavlju autorica daje pregled stanja na medijskom tržištu u Bosni i Hercegovini na temelju vlastitog istraživanja. Medije u Bosni i Hercegovini kritizira na trokutu politika-mediji-javnost kao medije u „okrupnjenom“ netransparentnom vlasništvu koji nude jednoobrazne sadržaje nekritičnoj publici. Medijski prostor u Bosni i Hercegovini podijeljen je po regionalnom, ali i etničkom principu, baš kao što je podijeljen i društveni i politički sustav. Autorica primjećuje i snažan utjecaj medija susjednih država (ponajprije Srbije i Hrvatske), ali i nekih globalnih medija (poput CNN-a ili Al-Jazeera TV). Posebno potpoglavlje posvećeno je utjecaju PR-a na medije te pritiscima na novinare, niskim profesionalnim novinarskim standardima u Bosni i Hercegovini koji ugrožavaju profesionalno novinarstvo.

Posljednje, šesto poglavlje pod nazivom *Globalne korporacije, regionalni interesi i Bosna i Hercegovina* predstavlja regionalne medijske vlasnike (iz Hrvatske i Srbije) kao „rane kolonizatore“. Njihov utjecaj manifestira se i u političkoj sferi s obzirom na to da regionalni mediji vrlo često tretiraju teme vezane za Bosnu i Hercegovinu na način koji odgovara političkim elitama zemalja iz kojih dolaze, što dodatno komplicira već vrlo složenu medijsku i političku scenu u Bosni i Hercegovini. U tom poglavlju autorica još dodatno objašnjava moguće posljedice ulaska stranog kapitala na medijsko tržište Bosne i Hercegovine te izražava uvjerenost da se globalne korporacije neće uplitati u tu vrstu lokalno-regionalnih interesnih povezivanja medija i politike pa one stoga mogu utjecati na demokratizaciju medija i društva u Bosni i Hercegovini.

U *Zaključnim razmatranjima* autorica kao temeljni prioritet medijske politike svake zemlje, pa tako i Bosne i Hercegovine, ističe reguliranje, ograničenje i nadzor nad medijskim koncentracijama te sprječavanje monopola. Kao odgovor na pitanja kako sačuvati vjerodostojnu javnu medijsku sferu za građane, kako sačuvati dignitet novinarstva kao profesije te kako se obraniti od naleta senzacionalizma i jeftine zabave koju plasiraju mediji, autorica nudi *infonautiku* – medijsko opismenjivanje građana. U *infonautici* vidi pokušaj izgradnje i održavanja relevantne medijske informacijske i kritičke svijesti.

Ono što ovoj knjizi daje dodanu vrijednost svakako je i sažetak na engleskom jeziku *Post Scriptum. Media Scene in B&H: How to Explain It to Someone Who Does Not Know Anything About Bosnia-Herzegovina?* u kojem autorica ne daje tek sažetak rada već i izvrstan pregled društveno-političkog i medijskog konteksta u Bosni i Hercegovini od početka devedesetih godina prošloga stoljeća do danas.

Knjiga Lejle Turčilo dobar je primjer sretnog spoja preglednog teorijskog rada i korektnih medijskih analiza te, osim što ih opisuje, nudi i jasna stajališta o mogućem budućem razvoju medija u Bosni i Hercegovini. Namijenjena je prije svega akademskoj zajednici, teoretičarima medija te studentima medijskih studija i/ili novinarstva. Namijenjena je i

medijskim stručnjacima koji u njoj mogu dobiti korisne smjernice za vlastito profesionalno djelovanje, ali i aktivistima nevladinih organizacija čija je zadaća monitoring medija. Publika ove knjige nije ograničena samo na Bosnu i Hercegovinu nego i na cijelu regiju upravo zbog širokog konteksta problematike medijskog vlasništva te njegova utjecaja na kreiranje medijalizirane slike svijeta.

Viktorija Car
(iz recenzije)

Ivan Šiber (ur.)

HRVATSKA I EUROPA - STRAHOVI I NADE

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011., 253 str.
ISBN 978-953-6457-62-5

Knjiga *Hrvatska i Europa – strahovi i nade* nastala je u okviru projekta *Javnosti, elite, mediji i komunikacijska strategija ulaska Hrvatske u EU*, i to upravo u vrijeme kada je ulazak u Europu uniju postao goruća tema za hrvatske građane. Knjiga objedinjuje radove i istraživanja različitih autora u osam poglavlja. Voditelj projekta i urednik knjige Ivan Šiber, profesor emeritus, i sam je jedan od autora.

Prvo poglavlje *Euroskepticizam u Hrvatskoj* predstavlja rad Nebojše Blanuše, docenta na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Autor u svom istraživanju analizira strahove hrvatskih građana, ali i stranačkih elita, kada je u pitanju priključenje Hrvatske Europskoj uniji. Zanimljivo je istaknuti da se dosad u Hrvatskoj nisu provodile studije koje se bave euroskepticizmom kod stranačkih elita, stoga se ovi rezultati mogu smatrati prvim. Doprinos rada može se sagledati i u spoznajama o razlici između strahova javnosti i političkih elita.

Božo Skoko, docent na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, i Dragan Bagić, docent na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u svom radu *Pet uvjerenja i 29 razloga protiv* otkrivaju koji su tipovi argumenata protiv članstva Hrvatske u Europskoj uniji najčešći među hrvatskim građanima. Inovativnost pri izboru metode istraživanja svakako čini dodatnu vrijednost njihova rada. Naime autori su odabrali kvalitativnu metodu fokus-grupa kako bi dobili uvid u uvjerenja i razloge protiv ulaska u Europsku uniju. Samim time dobiveni rezultati ukazali su na argument koji hrvatski građani najčešće spominju, a to je „nepošten tretman Hrvatske u pristupnom procesu“ (str. 59). Na temelju svih navedenih argumenata identificirano je i pet uvjerenja građana protiv ulaska u Europsku uniju.

Nade i strahovi mladih prema Europskoj uniji poglavlje je u kojemu je predstavljeno istraživanje Nebojše Blanuše i Ivana Šibera. Metoda analize sadržaja poslužila je u analizi uradaka srednjoškolskih učenika, a metodom usmjerenih asocijacija dobila se jasnija slika o njihovim prioritetima kada je riječ o ulasku Hrvatske u Europsku uniju. Takvim pristupom autori su došli do važnog saznanja da učenici svoja očekivanja u velikom broju vezuju uz priključenje Europskoj uniji.

Marijana Grbeša, docentica na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, u radu *Europska unija u hrvatskom tisku od 2007. do 2011.* istražila je i identificirala metodom analize sadržaja kakav je pristup hrvatskih medija temama vezanim uz Europsku uniju. Rezultati dobiveni na stratificiranom uzorku u razdoblju od siječnja 2007. do lipnja 2011. zasigurno će poslužiti kao čvrsta referenca u budućim studijama toga tipa. Analiza najčitanijih dnevnih novina *Jutarnjeg lista*, *Večernjeg lista*, *Novog lista* i *Slobodne Dalmacije*, kao i političkih tjednika *Globusa* i *Nacionala*, pokazuje da se o temama vezanim za ulazak Hrvatske u Europsku uniju najčešće izvještava na neatraktan način usmjeren na birokratske procese i političke aktere. Nedostaju teme koje zaista zanimaju građane, a tiču se promjena u njihovom svakodnevnom životu ulaskom u Europsku uniju.

Tko su hrvatski stvaratelji javnog mnijenja (*opinion makers*)? Ivan Šiber i Nebojša Blanuša odgovaraju na postavljeno pitanje u poglavlju *Stvaratelji javnog mnijenja u Hrvatskoj*. Polazeći od „modela dvostupanjske komunikacije“ (str. 139) autori su primjenom pozicijske, reputacijske i sociometrijske metode identificirali ključne stvaratelje javnog mnijenja. Upravo se u prepoznavanju stvaratelja javnog mnijenja mogu pronaći objašnjenja za pojedine stavove među političkim elitama, ali i samim građanima u Hrvatskoj.

Domagoj Bebić, viši asistent na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, donosi u poglavlju *Internetske stranice političkih stranaka u Hrvatskoj i Europska unija* nova saznanja kada je riječ o uključivanju hrvatskih političkih stranaka na internet. Upotrebom metode analize sadržaja, prema modelu Rachel Gibson i Stephen Ward, autor je došao do zaključka da političke stranke nemaju konkretnu strategiju komunikacije s građanima putem novih medija i da nisu iskoristile potencijal interneta za informiranje o Europskoj uniji. Štoviše, uporabom interneta samo „održavaju dojam profesionalizma“ (str. 171).

Umjesto „informiranja“ građana potrebna je „komunikacija“ s građanima (str. 204). To je jedna od ključnih poruka sedmog poglavlja *Komunikacijska strategija Hrvatske za ulazak u EU*. Zoran Tomić, izvanredni profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, i Damir Jugo, izvršni direktor agencije za odnose s javnošću Millenium promocija, utvrdili su slabosti postojeće komunikacijske strategije i ukazali na moguća poboljšanja u svrhu uspostavljanja što boljeg dijaloga s građanima. Autori posebno naglašavaju potrebu da se strategija ubuduće vezuje uz znanstvene projekte i istraživanja.

Hrvatska kao Balkan i Turska kao Orijent: Analiza BBC-evih reportaža rad je Zlatana Krajine, asistenta na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, koji donosi pregled nekoliko televizijskih reportaža prikazanih na BBC-u o Hrvatskoj i Turskoj kao zemljama kandidatkinjama za članstvo u Europskoj uniji. Proučavanje novinarskih priča metodom analize narativa korišteno je za razotkrivanje dubljih i skrivenih poruka. Temeljno zapažanje autora o tzv. „drugima“ (str. 214), odnosno o onima koji se nalaze izvan granica Europske unije, pokazalo se vjerodostojnim jer BBC-eve reportaže ukazuju na svojevrsni strah sadašnjih članica od novih, nepoznatih, istočnih zemalja pristupnica.

Brojnost predstavljenih znanstvenih istraživanja i raznovrsnost metoda prava su vrijednost ove knjige koja će zasigurno koristiti studentima i znanstvenicima u daljnjim promišljanjima. Građanima i političkim elitama pomoći će u boljem razumijevanju vlastitih strahova i nada povezanih s ulaskom Hrvatske u Europsku uniju.

Gorana Dojčinović (ur.)

MIŠLJENJA I STAVOVI DJECE I MLADIH U HRVATSKOJ

Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Zagreb, 2011., 231 str.

ISBN 978-953-7702-02-1

Knjiga *Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj* u osam poglavlja i dva dodatka donosi opsežno istraživanje provedeno u osnovnim i srednjim školama na području cijele Hrvatske. Istraživanje je, za potrebe UNICEF-a i u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu uz dopuštenje Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, provela agencija Ipsos Puls. Osnovni cilj istraživanja bio je ispitati mišljenja i stavove djece i mladih o stanju dječjih prava u Hrvatskoj, a u svrhu ostvarenja dugoročnog cilja – unapređenja primjene i zaštite prava djece te poticanja njihova aktivnog sudjelovanja u društvu. Istraživanje je provedeno u razdoblju od 9. rujna do 7. listopada 2009. godine, a korištena je metoda osobnog intervjua s djecom uz prethodnu pismenu suglasnost roditelja/skrbnika.

Predgovor knjige potpisuju Lora Vidović, predstojnica Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, i Mila Jelavić, pravobraniteljica za djecu. U uvodu se opisuju ljudska prava, govori se o važnosti Konvencije o pravima djeteta, podjeli članaka Konvencije s obzirom na vrste prava te izazovima koje Konvencija postavlja pred državu. Sljedeće poglavlje definira dugoročne, osnovne i specifične ciljeve istraživanja o mišljenjima i stavovima djece i mladih u Hrvatskoj. Treće poglavlje obrazlaže metode istraživanja, dok sljedeće poglavlje opisuje način odabira jedinki u uzorak. Peto poglavlje donosi uvid u osnovne rezultate dobivene istraživanjem pet osnovnih područja i tema interesa: slobodno vrijeme i mediji, svakodnevni život, dom i društvo, škola te poznavanje prava djeteta. Šesto poglavlje daje najčešće odgovore djece na pitanje što bi učinili da posjeduju čarobni štapić. Sedmo poglavlje donosi diskusiju i zaključke na temelju dobivenih rezultata istraživanja, dok osmo navodi popis korištene literature.

Knjiga ima dva dodatka – odvojene rezultate istraživanja o dječjim pravima s obzirom na dob djece. Prvi dodatak predstavlja istraživanje o dječjim pravima među djecom osnovnoškolskog uzrasta, a drugi istraživanje o dječjim pravima među mladima srednjoškolskog uzrasta. Oba dodatka (istraživanja) donose detaljnu statističku analizu rezultata koristeći tablice i grafikone, a sadržajno su strukturirani na potpuno isti način (uvod, metode istraživanja, osnovni nalazi istraživanja, rezultati istraživanja za pet osnovnih područja te savjeti za što bolje uvažavanje dječjih prava) čime je olakšana preglednost i usporedba.

Stjepka Popović

 Drago Roksandić

U NIN-U I DANASU

SKD Prosvjeta, Zagreb, 2011., 368 str.

ISBN 978-953-7611-32-3

U NIN-u i Danasu naziv je knjige Drage Roksandića objavljene krajem 2011. godine u izdanju Srpskog kulturnog društva *Prosvjeta* iz Zagreba. Riječ je o publicističkim tekstovima koje je taj redoviti profesor s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu pisao

za beogradski *NIN* i zagrebački *Danas*, političke tjednike koji su u ono vrijeme utjecali na javno mnijenje i izvan granica Hrvatske i Srbije.

Na 368 stranica knjige Roksandić je objedinio tekstove iz oba tjednika za koje je pisao kao suradnik – profesionalni historičar. Moglo bi se reći da su mu u ono vrijeme bila otvorena vrata na obje strane, s obzirom na to da je od 1969. do 1990. godine živio između Beograda i Zagreba. Riječ je o autorovim komentarima na tadašnje aktualne događaje, ličnosti i djela. Između ostalog, tekstovi u *NIN*-u, koji datiraju između 1983. i 1989. godine, govore o knjigama *Društveni zaborav* Russella Jacobya, zatim o *Hrvatskom biografskom leksikonu*, *Zapisima iz nepovrata* Josipa Horvata te o raspravi slovenskih intelektualaca o suvremenoj povijesnoj svijesti. Autor piše i o biblioteci pretisaka *Cymelia Croatica*, zatim o knjizi *Naša prezimena* Petra Šimunovića, pa o knjizi *Afrika u povijesti* Basila Davidsona, a komentira i raspravu o jeziku *Hrvatski epicentar*. Nadalje piše Roksandić o zbirci arhivske građe *Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću*, pa o izložbi *Pisana riječ u Hrvatskoj*, zatim o knjizi *Počeci moderne Hrvatske* Mirjane Gross, knjizi *Kadet Krleža* Đorđa Zelmanovića, kao i o djelu *Ivan Lučić o kraljevstvu Dalmacije i Hrvatske*. Tu su i osvrti na studiju *Demokratske promjene u Hrvatskoj 1780.-1981.* dr. Jakova Gele, zatim na djelo *Magnum tempus* Viktora Novaka te osvrt na *Osmojezični enciklopedijski rječnik JLZ-a* Miroslav Krleža.

Tekstovima u *Danasu*, objavljivanim u periodu od 1985. godine do 1990. godine, između ostalog, komentira stvari vezane uz povijesnu i kulturnu baštinu srpskog naroda u Hrvatskoj, osvrće se na izdavački poduhvat objave djela Izidora Kršnjavog, kao i na izložbu *Stare karte i atlasi* Povijesnog muzeja Hrvatske. Izlaže u jednom tekstu ideju o *Desničanim susretima* koju će realizirati godinama kasnije. Knjiga sadrži također i intervju koje je Drago Roksandić davao novinarima *NIN*-a i *Danasa* na temu historije, historiografije i novije prošlosti južnoslavenskih zemalja.

Mirna Jasić

Nicholas Carr

PLITKO – ŠTO INTERNET ČINI NAŠEM MOZGU

Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2011., 325 str.
ISBN 978-953-222-407-8

Knjiga *Plitko* (u prijevodu Ognjena Strpića) rasprava je o intelektualnim, socijalnim i kulturološkim posljedicama digitalnosti i umreženosti. Ona je neka vrsta produžene meditacije na Carrov članak *Is Google Making Us Stupid?* objavljen u časopisu *The Atlantic*. U tom kulturnom eseju iz 2008. autor optužuje permanentnu poplavu elektroničkih podražaja i informacijsku preopterećenost za našu kognitivnu plitkost koja nas čini nesposobnima fokusirati se na čitanje dužeg teksta ili knjige.

To nije prva Carrova provokacija. U svojoj prvoj knjizi *Does IT Matter?* dovodi u pitanje mišljenje da informacijska tehnologija predstavlja kompetitivnu prednost, dok u knjizi *The Big Switch: Rewiring the World, from Edison to Google* upozorava da tehnološka revolucija nema samo dobre strane već je i uzrokom ekonomskih i socijalnih promjena tektonskih razmjera. Kritičari su te teze sveli na zajednički nazivnik i Nicholasa Carra optužili da je

ludit. Adekvatnije bi bilo etiketirati ga kao neoludita, onoga koji se kritički odnosi prema utjecaju tehnologije na pojedinca, odnosno društvo. *Plitko* je knjiga sa stavom, ali nipošto knjiga s agendom. Njegovi oponenti tvrde da je Carru teško prilagoditi se promjenama. Ali nije. On priznaje da ima jednako plitke navike kao svatko od nas – on surfa, *tweeta*, blogira, svjestan je da je internet revolucionaran alat za umrežavanje, kreaciju, ekspresivnost i traženje informacija, ali upozorava i na neželjene nuspojave kojih često nismo svjesni.

U prologu autor podsjeća na McLuhanovo *Razumijevanje medija* koje prepoznaje transformacijsku moć medija, ali i prijatnu koja prati tu moć – novo doba podjednako je raj digitalne demokratičnosti i pakao mediokritetstva i narcizma. Prvo poglavlje započinje Carrovom usporedbom degradacije vlastitog uma s onom Clarkeova i Kubrickova HAL-a: on osjeća kako računalo utječe na njegov mozak, poput HAL-a on osjeća kako gubi razum. I to što gubi mu nedostaje. Slijedi poglavlje u kojem Nietzschea mijenja pisaca mašina – pomaže mu da ponovno započne pisati, ali i mijenja način na koji piše. Ta povijesna crtica o osjećaju jednog mislioca da ga stroj mijenja uvod je u povijest neuroznosti i njezinih otkrića. U industrijsko doba mozak se predočavao kao mehanička naprava što je simboliziralo fizičku nepromjenjivost. Danas je izvjesno da je naša siva materija kovna, da se tijekom cijelog života mijenja.

Treće poglavlje donosi pregled povijesti mentalnih instrumenata, poput sata i karte, i stavova tehnoloških determinista, poput McLuhana prema kojem „ljudska bića postaju tek neznatno više nego spolni organi svijeta strojeva“, suprotstavljenih onima instrumentalista, poput Davida Sarnoffa koji tvrdi da su naši tehnološki proizvođači samo neutralni artefakti kojima u potpunosti upravljamo. Sve današnje promjene imaju korijen u prilagodba koje je doživio jezik kao neka vrsta urođene ljudske tehnologije kada je oralnu kulturu zamijenila pisana riječ. Poglavlje *Udubljena stranica* govori o razvoju pisma, čitanja, knjiga i podsjeća nas na povijesnu lekciju da je razvoj tehnologije nemoguće zaustaviti, da svijet nije moguće detehnologizirati. Dio o razvoju *weba* i digitalnog računala Carr započinje pričom o Alanu Turingu koji je već 30-tih godina prošlog stoljeća anticipirao kako će njegov univerzalni stroj postati naš univerzalni medij. *Web* je kao hibrid teksta, slika, zvuka i videa promijenio naš odnos i prema svim drugim medijima, fragmentirao i sadržaj i našu pozornost, a svojom (hiper)interaktivnošću i drugim ovisničkim karakteristikama pretvorio nas je u ovisnike o informacijskim podražajima.

U šestom poglavlju knjiga je glavni akter, knjiga u svom tradicionalnom obliku te kao elektronska inačica na sve popularnijim digitalnim čitačima. Carr kao tradicionalist zaziva još jedno McLuhanovo upozorenje – ono da oblik medija mijenja i njegov sadržaj te da dinamiziranje knjige umetanjem linkova nije obogaćivanje sadržaja, nego raspad kognitivnog kontejnera koji je knjiga u svom papirnatom, koricama omeđenom, obliku imala. Kritizirajući višezadačnost, Carr najavljuje *Žonglerov mozak*, poglavlje o mozgovima sviju nas koje prema znanstvenim istraživanjima *web* bitno mijenja prespajajući naše sinapse i kreirajući brojne neurološke posljedice poput (pre)opterećenja radnog pamćenja, razvoja „nefokussirane pozornosti“, tj. rastresenosti i degeneracije dugoročnog pamćenja. Prema istraživanjima kontinuirano višezadačno djelovanje koje karakteriziraju aktivnosti na računalu i *webu* i multiinformacijski formati premašuju kapacitet naše pozornosti pa informacije ne mogu prodrijeti do našeg pamćenja.

Naslovnom krivcu Carrova članka prema kojem je nastala ova knjiga, onome koji je posebno odgovoran za našu plitkost, Googleu, posvećeno je osmo poglavlje. U povijest Googlea uvodi nas priča o Fredericku Winslowu Tayloru, ocu znanstvenog menadžmenta i propovjedniku industrijske efikasnosti. Carr smatra da Google štuje „religiju tejlorizma“, pokušavajući kvantificirati i sistematizirati informacije te ih što efikasnije i brže ponuditi tržištu. Google je, kao uostalom i cijeli *web*, sredstvo koje koristimo kao nadomjestak za vlastito pamćenje. Problem tog nadomjeska leži u tome što pamćenje nije isključivo aktivnost pohrane informacija već i njihove sinteze. I upravo time što smo eksternalizirali svoje pamćenje, mi smo onemogućili sintetiziranje informacija, odnosno njihovo dubinsko ispreplitanje i postali smo – plitki.

U završnom poglavlju *Stvar kao ja* autor piše o jeziku kao softveru i računalima kao posrednicima aktivnosti poput druženja i mišljenja. Naša kibernetička egzistencija s jedne je strane prožeta nizom izvanrednih, donedavno nezamislivih mogućnosti, ali te nove mogućnosti, nove moći, imaju i svoju cijenu. Carrova je knjiga važna jer upozorava što sve i koliko plaćamo. Upozorava da smo uvjetovani svojom ovisnošću o tehnologiji, da smo digitalno agilni dok smo analogno sve ljeniji, da nam je televizija prouzročila ADD (*Attention Deficit Disorder*), a internet razvio AOADD (*Always-On ADD*). Carr ne nudi rješenja za „internetifikaciju“ naše svakodnevice i svjestan je da je nikakvi argumenti i istraživanja neće zaustaviti. Ali bitno je da nas upozna s nekim njezinim aspektima kojih nismo svjesni, o kojima ne vodimo računa. Upozorava nas da se brčkamo u intelektualnom plićaku, a na nama samima je da odlučimo želimo li (ponovno) naučiti plivati, ponekad čak i uroniti u dubine neke knjige.

Iva Biondić